

Hoe vóór vijf eeuwen Kampen afrekende met lastige bureu.

Voor dit verhaal *) moeten we teruggaan tot het midden van de 14de eeuw, tot den tijd dus van de opkomst der steden. Al wat daarbuiten lag, was nog overgeleverd aan den willekeur en heerschzucht der in hunne roofoolten genestelde edelen, wier dagelijksch bedrijf bestond uit jagen en vechten, brandschatten en rooven. Van hoofd tot voeten in het ijzer, met zwaard en speer en schild, op geharnaste hengsten, trokken zij te velde tegen een aanvaller of tegen een vermeenden beleediger, of wel ondernamen zij strooptochten in omliggend gebied zonder wet of gezag boven zich te erkennen en alleen zwichtende voor het recht van den sterkste. Zij beschikten naar willekeur over eigendom en zelfs over leven en dood hunner ondergeschikten, die weerloos aan hunne tirannieke meesters waren overgeleverd. In de opkomende steden, evenals de adellijke kasteelen met muren en torens versterkt en bewoond door in den wapenhandel geoeffende burgers, vonden zij echter meer en meer gevaarlijke en overmachtige tegenstandsters, die zich door hunne aanmatigende houding niet meer lieten intimideeren, doch voor het geschonden recht krachtig opkwamen.

In dezen tijd nu leefden de heeren van Putten, Herbern met zijne jongere broeders Diderik en Pilgrom op hunne Noord-

*) Van den Gelderschen geschiedschrijver Pontanus (midden 17e eeuw) en naverteld door den Kamper Kronijkschrijver E. Moulin in de Overijsselsche Almanak van 1838.

Veluwsche erfgoederen als ridders van den echten stempel, gelijk hierboven geteekend; met gevolg dat de landbevolking telkens schut en heul moest zoeken tegen hun plunderzucht bij de omliggende steden Harderwijk, Elburg en Hattem, maar vooral bij het machtige Kampen. Die Herbern hield meestal verblijf op de voorvaderlijke hofstede Oldputten dicht bij Elburg, doch tot zijne bezittingen behoorde ook het hooge en sterke kasteel *Puttenstein* tusschen Oldebroek en Wezep, dat den heelen omtrek beheerschte en een voortdurende bedreiging opleverde voor de bevolking en voor de naburige huizen Wittenstein, Buckhorst, e.a. De burchtheer leefde op weelderigen voet, hield eene vorstelijke hofhouding en omringde zich door een sterke lijfwacht. De kosten van dit alles waren niet gering, maar ze werden eenvoudig verhaald op de bewoners van de omliggende landstreken hetzij goed- of kwaadschiks. Destijds maakten deze gewesten deel uit van het bisdom Utrecht en het was dus tot den toenmaligen bisschop Arnold van Hoorne, dat de geplaagde menschen zich het eerst richtten met hunne klachten. Maar de bisschop had zelf de handen vol en zoo bleef het bij ijdele beloften, tot in het voorjaar van 1375 Herbern het al heel bont maakte. Toen richtte de bisschop tot de stad Kampen het verzoek, om aan de wandaden van den Puttenaar een eind te maken en hem daarvoor afdoende te bestraffen. En de Raad van Kampen gaf aan dien opdracht volgaarne gehoor. Bij klokgelui werden de heeren van Putten „als schenders van den landsvrede openbaar gemaakt”, wat eene oorlogsverklaring beteekende. Overhaast werden de noodige krijgstoerustingën getroffen en het plan van aanval vastgesteld. Aan de andere zijde bleef men natuurlijk niet werkeloos afwachten. Herbern en zijne broeders rustten zich ten strijde, riepen hunne vazallen te wapen en zochten den steun van verwanten en vrienden. Om de machtige bescherming van Holland te verwerven, bood

Herbern graaf Willem zijn kasteel aan met een groot deel zijner bezittingen en hij moet zelfs zóó ver zijn gegaan de hand van zijne eenige dochter en erfgenaam te stellen als prijs voor te verleenen bijstand. Hij had dus begrepen, dat het bittere ernst werd.

Het was den 15 Juni 1375, dat de Kamper burgers, zwaar gewapend, hunne stad verlieten, om op Puttenstein af te trekken. Een enorme aries of stormram, eenige balisten of blijden en ander krijgstuig werden in de legertros meegevoerd.

De ariës bestond uit drie lange, zware mastboomen, niet rond maar vierkant gekapt, door ijzeren banden aaneenverbonden, met aan het eene eind een zwaren ijzeren kop in den vorm van een „ramshoofd”. Het toestel hing in een houten samenstel, dat over rollen werd voortbewogen en dat tevens diende als dekking voor de bedieningsmanschappen, die den ram in slingerende beweging moesten brengen. Deze aries is tot 1646 bewaard gebleven in het H. Geestkerkje, het wapenhuus van Kampen, waar het geweldige gevaarte met bewondering is bekeken o.m. door prins Maurits, toen deze zich wgens de krijgsbedrijven te Kampen ophield.

Onder een balist of blijde was te verstaan een stevige, in den grond geplaatste mast. Aan het boveineind was een lange dwarsbalk van buigzaam hout in evenwicht opgehangen, waarvan het topeinde werd omlaag getrokken en in een klink vastgezet. Dan legde men in een daaraan verbonden bak, de „schoen” genaamd, een zwaar steenbrok van 300 tot 400 pond, vaak nog meer gewicht, waarna door middel van een windas ook het andere, zwaarste eind van den dwarsbalk met een kabel naar beneden werd getrokken en de balk dus kromgebogen. Men zou nu kunnen zeggen, dat de blijde

„geladen” was. Werd thans de klink opgelicht, dan werd de steen uit den schoen weggeslingerd tot op 300, 400, soms 1000 ellen afstand. Door oefening kon vrij nauwkeurig doel getroffen worden.

Keeren wij nu weer tot onze krijgshaftige voorvaderen terug, die we even verlieten op hun marsch naar Puttenstein. Al spoedig was het kasteel omsingeld en ingesloten, doch onder persoonlijke aanvoering van den gevreesden Herbern verdedigden de burgzaten zich hardnekkig. In de kronieken wordt van het beleg vermeld, dat „de blijden zware steenen binnen de muren slingerden en dat de vesten en torens door den machtigen ariës zoo geweldig werden gebeukt, dat het gesteente vermorzeld neerstortte”. Toch gaf de bezetting geen kamp en bracht harerzijds door gestadige uitvallen den belegeraars verliezen toe. Herbern toch bleef hopen op hulp van buiten. En inderdaad rukte een groep van Geldersche ridders snel tot ontzet op, zoodat de wakkere Kamper burgers zich in den rug bedreigd zagen. Maar ook bisschop Arnold deed dit keer zijn woord tot hulpverleening gestand en zond te rechter tijd een kleine troepenmacht ter sterkte van 200 ruiters en 200 voetknechten, voldoende om de belegeraars in den rug te dekken. Toen alzoo alle uitzicht op ontzet verdwenen was, gaf de grimmige Herbern zich op den 31 Juli over, doch niet voordat de muren gedeeltelijk tot puin waren gebeukt. Hij werd naar Kampen gevoerd en daar eenigen tijd gevangen gehouden, tot hem door den bisschop genade was geschonken. Het kasteel Puttenstein werd echter tot den grond afgebroken en slechts de zware fondamenten in den bodem blijven tot aanwijzing strekken van de uitgestrektheid en sterkte van het bouwwerk. (Op die plek nabij Wezep aan de noordzijde van den straatweg, de Pol genoemd, zijn later twee boerenwoningen gebouwd.)

De geweldenaar heeft zijne nederlaag en vernedering niet lang overleefd. Hij stierf in 1382 op Old-Putten.

De eenige dochter heeft zich, naar het schijnt, het verlies van haar vader niet al te sterk aangetrokken. Althans liet zij zich gaarne troosten door een harer hofknapen, zekeren Pillegrom de Vos, afkomstig van Steenwijk, met wien ze tevoren reeds een geheimen minnehandel moet hebben gehad. En nu de kans om gravin van Holland te worden toch verkeken was, besloot zij maar met dien minnaar te trouwen, daardoor het misnoegen trotseerende van den hertog van Gelder. Op deze wijze kwamen de Puttensche erfgoederen aan het geslacht de Vos, dat echter in zijn optreden al geen haar beter was dan de vorige landsheeren. Nog steeds werd de spot gedreven met anderer eigendomsrecht, afdreiging en roof bleef aan de orde van den dag. Vooral in het laatst der 15de eeuw liep het de spiegaten uit en regende het klachten van de landbevolking en van reizende kooplieden, die op de Veluwe werden geplunderd door het volk van Herman de Vos van Steenwijk, den toenmaligen heer van Putten. Het geduld der stedelijke burgers raakte uitgeput en het was dan ook met volle instemming, dat de Raad van Kampen in het voorjaar van 1482 gehoor gaf aan de uitnoodiging voor een dagvaart te Elburg, waaraan ook werd deelgenomen door Harderwijk en Hattem. De onmiddellijke aanleiding tot deze conferentie was een aanklacht van Elburg tegen Herman de Vos wegens schending van een harer stedelijke voorrechten. Dit hield namelijk in, dat geen sloten of sterkten mochten worden opgericht binnen een mijl in den omtrek der stad, doch met verkrachting van dit privilege had heer Herman het huis Old-Putten enorm laten versterken en afgesloten door wallen en grachten met het doel, van daar uit strooptochten te ondernemen en de buit daar in veiligheid te brengen. Dat zoo iets niet kon worden geduld, daarover waren de ter dagvaart

vergaderde steden het roerend eens en men besloot met veerende troepenmacht het „Vossennestke" uit te roeien.

In Augustus werd het „nestke" ingesloten, maar de verdedigers bleken vosjes, die niet zonder handschoenen waren aan te pakken. Zoo taai en hardnekkig werd tegenstand geboden, dat Maart 1483 in het land was, vóór de sterkte viel. Herman de Vos werd te Kampen ingesloten en zijne broeders Roelof en Dirk te Elburg, maar hun gevangenschap heeft niet lang geduurd. Na belijdenis van schuld werden zij op hooge voorspraak vrijgelaten.

Het huis Old-Putten werd geslecht met voorwaarde, dat ter plaatse niet anders zou mogen worden gebouwd dan boerenwoningen. Met den steen, afkomstig van den afbraak, heeft Elburg daarna de beek binnen de wallen der stad ter weerszijden met een kademuur laten beschoeien.

